

Борис Лисянський

**

Дайте радість зазнати останню —
 Хоч на день, на короткую мить...
 У посвятнім, потужнім змаганню
 Дайте серцю згоріть!

Келих пінний кривавої муки
 Дайте випить до дна,
 Щоб почувла побідні звуки
 Моя тиха труна!

**

Шляхом скривавленим терпінь
 Веде мене містична сила...
 І лине в сяйну височінь
 Моя душа сріблястокрила.

Ясна кришталиться блакить,
 Співає променисте море...
 І знов стихійно хоче жить
 Просякне смутком серце хоре.

І. Папіні

ВСІ ЗЛОЖИЛИ ОБІТНИЦЮ*)

Не кличте мене до себе, любі браття. Дозвольте залишитись мені самому, щораз більше самому. Не дивуйтеся, що обминаю не тільки інших людей, але й навіть вас, яких люблю. З кожним днем шукаю щораз більш віддаленої самоти: голоси ваші доводять до мене, як молитви процесії, що ступає долиною, там, поза рікою.

Не мучте мене вже більше. Дозвольте, хай душа моя зжирає себе сама: на що ж придалося б вам стежити за моїм тілом: ніколи не довідається, що гризе мою душу. І якщо б я вам навіть сказав, не були б ви спроможні врятувати її, навіть ви, браття мої, що вас так дуже люблю. І ваші голоси, такі дуже дорогі, не вміли б дати відповіді на мою скорботу.

Міг би я тільки вас запитати: Чи є посеред вас хто, кому, одного забутого дня, зробив я якусь велику обітницю?

*) Як нарис „Німі“, вміщений у попередньому числі „Дзвонів“ (4—5 с. р.), так і цей написаний годі, коли автор тільки що починав спрямовувати свої думки на правильний шлях, який довів його до католицизму. Ця новела, вибрана зо збірки „Трагедії буднів“, також одна із тих, що вказує нам, як пристрасно шукав Папіні за правдою і якими шляхами до неї доходив.

Що ж ви могли б мені відказати? Знаю добре, що не обіцяв я нічого нікому з вас. Не обіцявав навіть того, що буду вас любити, а проте і без того люблю вас так дуже, брата, яких сьогодні покидаю на повній сонця дорозі!

Не обіцявав я нічого нікому з вас, а проте *щось обіцяв я комусь!* Ось нова мука, що наповняє темрявою мого духа.

Щось я обіцяв комусь!

Що обіцяв? Кому зложив обіт? Не знаю, не памятаю, не відгадую. А проте я певний, що те сталося, і що мене осудять, якщо даного обіту не дотримаю.

Від багатьох літ мав я почуття тієї невідомої повинности супроти якоїсь невідомої істоти. Здавалось мені, що життя моє це щось зайве і пuste, ніби час якогось безладного очікування і ялової туги. Чув я, що прийшов на світ не на те, щоб жити щоденним життям, життям усіх людей. Мав я вчинити щось такого, чого ніхто інший не міг би доконати.

І тепер знаю нарешті, чому відчував я те все. Розумію, чому моє життя подібне було до павзи без значення.

Зложив я обіт, зложив комусь урочисту обітницю і мушу її дотримати. Але як могу її сповнити, якщо не памятаю, кому я її записяг? І коли була та велика й урочиста подія мого життя? Може в якімсь забутому сні, може в якійсь хвилині, коли звичайна свідомість моя була притьмарена, може в якімсь іншому житті, що в нім я жив перед народинами на землі і про яке зберіг я тільки мрячне почуття.

Не вмю відповісти і ніхто відповісти не вміє. Запитував я усіх людей, що довкруги мене; і тих усіх, яких я знав; і навіть тих, що їх я міг був пізнати — і всі вибухали сміхом, чуючи мій запит, та запевнювали мене, що я ніколи нічого їм не обіцявав.

Постановив я дістатись до джерел своєї ріки спогадів, віднайти — одно по однім — всі свої слова, всі свої вчинки, всі зміни долі, аж до дитинства, аж до порогу життя, щоб виловити якийсь слід своєї несповненої обіцянки, що зависла — як я відчував — над моїм життям, немов погроза якоїсь кари, що мала вічно відновлятися.

І не знайшов я нічого, не відкрив нічого. В цім житті, яке знаю, в цім світі, який замешкую, не знаходжу жадного сліду тієї обітниці! Тому гризуся і мучуся, обминаю товариство тих, що їх люблю, і тих що мене люблять. Хочу знати, що повинен я вчинити, що прирік я сповнити, що зробити мушу! Інакше, на що ж придасться моє життя? Чи ж на те прийшов я на світ, щоб наповняти жолудок, щоб вправляти в рух свої ноги, щоб бавити зір золотом соняшників чи чорнотою кипарисів, щоб стискати долоні, щоб стежити якусь іскорку думки почерез гущі слів? Не на те збудоване це моє тіло і запалена ця моя душа. Поки тіло зужитесь, як стара обува, поки душа вигасне, як опущений вівтар, мусить моє діло сповнитися, мусить мій обіт доконатися, мусить обітниця бути дотримана.

Може бути — розважте добре — може бути, *не тільки я один зложив урочистий обіт*. Може бути, любі браття, в якійсь своїм житті, або в якійсь хвилині свого життя, кожний із вас зложив урочисто велику обітницю. Горе тому, хто не памятає, що заприсяг! Горе тому, що свого життя не вважає за завдання, до якого зобов'язався, приходячи на світ. Горе тому, що не чує в кожній хвилині докорів з приводу діла, яке не проводить у життя, а яке взяв на себе!

Не знаю, що я обіцяв, але чую, що щось обіцяв і прагну про те довідатися. Одначе люди — і ви знаєте це, любі браття, — не чують навіть того. Живуть так, неначе б не мали нічого сповнити, вживаючи життя так, як вирафінований піяк смакує, ковтень по ковтні, золоте іскристе вино. Ніякий голос їх не будить, нічия рання сурма не кличе їх, щоб бігли братися за своє діло. Живуть так аж до останнього дня і не прочувають, що поза брамою життя може очікувати їх Хтось, Кому якийсь зложили обіт.

Але я не хочу з порожніми руками ставати того страшного дня. Хочу дотримати своєї обітниці, і душа моя не зазнає спокою, доки її не відкриє.

*

Тому, любі браття, і тільки тому стороню від вас. Тому шукаю щодня щораз то дальшої самоти, втікаю у глиб гаїв, вдираюся на гори, покриті смеречиною, на верхи скал, що стирчать серед провалля, де повимирали навіть потоки.

На самоті чую виразніш голоси, що мене кличуть. Кожний гомін світу стає там закликом, сигналом, що кличе нас до праці. Коли будять мене дзвони, що бють на тривогу посеред ночі, коли чую брязкіт череди кіз на міжгір'ї, непереможна сила пориває мене, стрясає і приневолює бігти й виконувати те, що голос той наказує.

Але ледве зірвуся на ноги і пічну наслухувати, гине усякий слід, і знову не знаю, що чинити маю. Не знаю, не знаю досіль, не могу дійти до того, що я прирік. Моя мука зачинається знову; душа знову виється в журбі, і так минає це моє життя, безкорисно, як лінива вода, що спить в рові побіч вмираючого млина.

Хай кожний із вас, любі браття, намагається пригадати собі свою обітницю!

Може це тільки обіцяв я комусь: пробудити у вас обітницю ваші! І якщо це зроблю, благословенні будуть сльози, що їх бачить ця моя самітність.
